

ZPRÁVY

K ŽIVOTNÍMU JUBILEU UNIV. PROF. VÁCLAVA PŘÍHODY

Výročí narození významných osobností bývají zpravidla příležitostí k zvažování přínosu jubilantova díla do pokladnice obecné kultury a vzdělanosti. Nejinak je tomu u profesora Václava Příhody, universitního učitele několika generací, temperamentního vykladače Thorndika, Deweye a Giddingse, jejichž byl žákem, který se v plné tělesné i duševní svěžesti dožil 7. září 1969 životní osmdesátky.

Příhodovo jméno je těsně spjato nejen s reformními snahami našeho školství v období první republiky, ale s celým českým kulturním životem posledních padesáti let. Jeho vědecká práce měla již před druhou světovou válkou mezinárodní ohlas. A tu je třeba připomenout, že »pan Příhoda« (jak se nechával oslovovat od svých posluchačů na Škole vysokých studií pedagogických) nikdy nebyl katedrovým vědcem v akademickém smyslu, úzce jednostranným reprezentantem své profese, ale při současném hlubokém filosofickém vzdělání a opravdovém zájmu o rozvoj naší pedagogické teorie člověkem veskrze moderním, sledujícím nejen světové trendy společenských a přírodních věd, ale s nevšedním porozuměním pro pokrokové směry a proudy umělecké, zvláště literární, hudební a výtvarné.

Nebyl také nikdy z těch, kdož se uzavírají do izolace vědeckých ústavů a universitních pracoven, ale vždycky jen »jedním z mnohých«. Filologické studium doplněné četnými studijními cestami do řady zámořských států i do většiny zemí evropských mu poskytlo možnost všestranné orientace ve světové literatuře jeho oboru. Tyto vlastnosti imponovaly pokrokové učitelské veřejnosti, která v něm právem spatřovala badatele nového typu, usilujícího o zvědečtení pedagogiky a o realizaci myšlenky vysokoškolského vzdělání učitelstva národních škol, jemuž se pokusil dát aktuální náplň a nový, demokratický etos.

Václav Příhoda se narodil 7. září 1889 v Sánech na Poděbradsku v rodině řídícího učitele. Střední školu navštěvoval nejprve v Kolíně n. L., posléze v Praze, kde maturoval na reálném gymnasiu v Křemencově ulici. Vysokoškolská studia absolvoval na Karlově universitě. Získal středoškolskou aprobaci pro

vyučování němčině a francouzštině a završil je doktorátem ze srovnávacích literatur. Vzdělání doplnil kratšími pobyty na universitách ve Štrasburku a v Paříži. V letech 1922—1926 pobýval v USA, kde studoval na universitách v Chicagu a na Columbia University v New Yorku. V r. 1927 pobyl v Ženevě, kde absolvoval kurs Ústavu J. J. Rousseaua. Od r. 1915 působil s určitými studijními přestávkami na středních školách v Praze, v České Třebové a na Kladně, dvě léta i na C. H. Harrison High School v Chicagu (1922—1924).

Původní filologická orientace Příhoda byla záhy nahrazena převažujícím zájmem o otázky pedagogické a pedagogicko-psychologické, jemuž byl dán průchod habilitačním spisem »Psychologie a hygiena zkoušky« (1924), vypracovaném na základě autorovy experimentální činnosti v laboratořích chicagské university. Z Kádnerova podnětu se pak v roce 1925 Příhoda stává soukromým docentem experimentální pedagogiky a psychologie na Karlově universitě, kde působí zprvu na filosofické a od roku 1930 též na přírodovědecké fakultě.

V souladu se svou vědeckou specializací se Václav Příhoda zvláště zajímá o otázky školské reformy, které po první světové válce u nás nabývaly na aktuálnosti. Ve spise »Psychologický výběr ve výchově« (1925) rozvádí své názory na nové středoškolské vzdělání mládeže, ale i na organizační přestavbu dosavadního středoškolského studia. V kritice herbartovsky orientované střední školy se ostře staví stejně proti výlučnému intelektualismu ve výuce jako proti módnímu utilitarismu a practicizmu. Jde mu o činnou školu, přizpůsobenou našim podmínkám, kde by žák nebyl pouhým objektem vzdělání, ale kde by mohl uplatnit v co největší míře své osobité sklony a zájmy.

Psychologická orientace Příhodovy pedagogiky našla svůj výraz v jeho učitelské činnosti na Škole vysokých studií pedagogických i v jeho reformních návrzích na úpravu československého školství. Do povědomí širší veřejnosti se pak dostal Příhodův plán školské reformy, vypracovaný za jeho vedení v komisi Školy vysokých studií pedagogických v Praze, který požadavkem globalizace učiva pro počáteční školu vzbudil nebývalý ruch v táboře autorových stoupenců i odpůrců. Do práce pokusných diferencovaných škol, zřízených podle tohoto plánu, zasahuje Příhoda četnými podněty, autorsky spolupracuje na elementárních učebnicích čtení a počtů, ale současně informuje odbornou veřejnost o americkém školství («Kázeň na americké škole» 1925, »Psychologický výběr na školách amerických« 1927), aby v roce 1930 vydal spis, ve kterém vyložil své názory na reformu školské organizace i na vnitřní uspořádání didaktické práce moderního výchovného ústavu. Podle »Racionalizace školství« (1930) má moderní škola odpovídat pokroku vědy i techniky, má být »pracovní« a »společenská«, prosta tradičního přístupu k osvojování učebné látky. Jejím základním rysem je solidarita žáků i učitelů ve společné práci. Má být krásná svým účelem i dokonalostí architektonického řešení. Příhoda tu vystupuje jako kritik a polemik proti obhájcům tradiční školy i tradičních výchovných metod, bojuje proti konzervatismu za demokratizaci a socializaci školního vzdělání — a z těchto pozic podrobuje kritice i tehdejší školní osnovy, zvláště pak osnovy měšťanských škol.

Léta 1930—1938 jsou obdobím velké vědecké aktivity i společenské angažovanosti Václava Příhody, který se stává předsedou reformní komise při Škole Vysokých studií pedagogických v Praze, předsedou Komise expertů při ministerstvu školství a nár. osvěty, členem Bureau International of Education v Ženevě i čestným členem Centre national d'éducation v Bruselu. Spis »Racionalizace školství« je vydáván v německém a španělském překladě a Masarykova akade-

mie práce uděluje Příhodovi čestnou cenu. V tomto období se rozvíjí podle Příhodova plánu i síť pokusných škol (kolení) a je budována vyšší střední škola (atheneum) jako středisko reformních snah. Příhodovy myšlenky nezůstávají v abstraktním projektu, ale jsou realizovány. Dlužno souhlasit s A. Juppou, že »krátkost experimentu nikterak neumenšuje příhodovský přínos na díle přestavby školy na pokrokový, socialistický model. I zde se samozřejmě dělaly chyby« — říká, »kdo je jich prost, podniká-li práci na změně něčeho tak složitěho, jako je vzdělávací systém? Tak tomu bylo v případě sblížení bývalé měšťanské školy s nižší střední, jak se to projevilo na koleních, kdy měla být měšťanská škola rozvíjena samostatně jako praktický nestudijní typ, v případě nedomyšlené diferenciací žáků podle nadání, anebo konečně v pokusu o administrativní diktát při zavádění globální metody ve čtení a vůbec celkově slabý zásah do koncepce nižšího stupně národní školy jakožto východiskového útvaru výchovy a vzdělání. Ale i tak s ohledem na tehdejší možnosti byly čs. reformní školy právě v době nastupujícího nacismu opravdovým světlem střední Evropy, a to je zásluha V. Příhody a jeho spolupracovníků naprosto nepopíratelná.« (Dr. A. Juppa, *Pedagog Václav Příhoda, Svob. slovo*, 6. IX. 1969.)

Příhoda se snažil pěstovat pedagogiku jako vědu živou, která má co říci k současné školní praxi a dovede vyjádřit i jasné stanovisko ústy svých představitelů k aktuálním otázkám výchovy a vzdělání. V úzkém sepětí pedagogické teorie s všední, každodenní školskou a výchovnou prací spatřoval vlastní úlohu pedagogiky. V nesčetných člancích, studiích, překladech i knižních publikacích tohoto období seznamoval české učitelstvo s novými poznatky experimentální pedagogiky a psychologie («*Teorie školního měření*» 1930 aj.), psal o cílech a mezích jednotné školy, o formálním a všeobecném vzdělání, o pedagogickém odkazu Tolstého, zabýval se analýzou psacího pochodu i otázkou diferenciací ve škole, navrhl test »*obecné inteligence verbální povahy*«, vykládal zásady globální metody («*Globální metoda*» 1934 aj.), společně s O. Matouškem podnikl výzkum schopností studentů pro universitní studium a výsledky zveřejnil v monografické práci »*Dnešní studenti*« (1935). Po návratu výpravy českého učitelstva ze Sovětského svazu, kterou organizoval, psal v r. 1936 o cestách sovětské pedagogiky, o otázkách socialistické výchovy, ale i o vědecké morálce pro nekonfesijní děti a mnohé jiné. Jeho aktivita byla bezpříkladná.

V období německé okupace, kdy české vysoké školy byly zavřeny, připravil Příhoda se svými spolupracovníky výhledový plán budoucí školské soustavy v osvobozené vlasti. Dílčím výsledkem projektu byl spis »*Idea vysokého učení*«, vydaný bezprostředně po květnové revoluci. V něm autor podal imponující obraz vysoké školy budoucnosti jako organizačně celistvého kulturního ústavu, který by měl zahrnovat vedle vědeckého a technického studia i studium umělecké.

V roce 1945 působil krátce jako odborný poradce ministerstva školství a v říjnu téhož roku byl jmenován řádným profesorem Karlovy university. Po zrušení stolice pedagogiky na filosofické fakultě přešel po roce 1948 na pozdější katedru psychologie a od této chvíle věnoval převážnou část svého odborného zájmu otázkám vývojové a pedagogické psychologie. Po poměrně dlouhém odmítnutí pak vychází v roce 1956 Příhodův »*Úvod do pedagogické psychologie*«, který byl záhy přeložen do řady cizích jazyků, v roce 1963 první díl rozsáhlého syntetického díla »*Ontogeneze lidské psychiky*« a v r. 1966 »*Problematika předškolní výchovy*«. Příhodově vědecké a pedagogické práci se dostává veřejného uznání udělením medaile J. A. Komenského (1966) a propůjčením Řádu republiky (1969).

U příležitosti Příhodových osmdesátin pokládám za potřebné konstatovat, že jeho práce tvoří již dnes neoddelitelnou součást novodobých dějin pedagogiky. Řadě myšlenek prof. Příhody se dostalo docenění teprve v posledních letech, kdy vývoj naší výchovy a školy se v mnohém poučil z minulých chyb a hledal východiska, odpovídající skutečné povaze socialismu. Nezbývá než připojit se k nesčetným Příhodovým přátelům a žákům a popřát jubilantovi ještě mnohá léta úspěšné tvůrčí práce k prospěchu československé socialistické školy a pedagogiky.

B. S. Urban

K PĚTASEDMDESÁTINÁM EMANUELA STRNADA

Vždy iniciativní, plný zájmu a činorodé dychtivosti, temperamentní zvědavý a bystrý polemik, osobnost stále hotová vykládat své plány, leč i připravená bojovat za jejich uskutečnění — tak jsem po léta vidal Emanuela Strnada. Jeho jméno jsem sice už předtím čítal v nejrozmanitějších časopisech, nejčastěji asi v školské rubrice Národního osvobození, byla mi nápadná jeho fundovanost v otázkách školské praxe, ale ta nejasná představa byla zcela smazána, když jsem Strnada osobně poznal po jeho příchodu do Výzkumného ústavu pedagogického. Vyhraněnost charakteru a svéráznost osobnosti připomínala Otakara Kádnera.

Otakara Kádnera připomíná Emanuel Strnad i jinak, především znalostmi, vytrvalostí a neúmornou pílí. Strnadovy znalosti jsou skutečně velmi rozsáhlé: zná problémy mateřské i národní školy, školy venkovské, zejména málotřídek, elementárního učení a výtvarné výchovy, škol experimentálních, ale především má zcela jedinečné znalosti historie naší školy, zejména v minulém století. Ale od Kádnera se liší — a sám to zdůrazňuje — výchozím stanoviskem, jímž je praxe, a stálým ověřováním teorie praxí. Tento jeho vědecký postoj se výrazně projevil i v jeho teoretické práci, vrcholící dosažením hodnosti kandidáta pedagogických věd.

To, že se Strnad poněkud distancoval od Kádnera, vedlo jej k tomu, že se přiklonil k Otokaru Chlupovi, který svou pedagogickou teorii, zveřejňovanou v Nových školách, opíral o školskou praxi. Tak se Emanuel Strnad stal Chlupovým spolupracovníkem (v Nových školách a jiných časopisech) dávno předtím, než se stal jedním ze tří prvních členů Chlupem vedeného Kabinetu pedagogických věd ČSAV (od roku 1956 Pedagogického ústavu Jana Amose Komenského ČSAV). A konečně to, že jedním ze základních předpokladů Strnadovy práce v pedagogice byl stálý zřetel k domácímu prostředí a odpor k reformním směrům, které se nezakládaly na domácí pedagogické tradici, mělo přirozený důsledek, že nestál na stejné pozici s našimi pedagogickými reformisty a že s nimi často polemizoval.

Vědecká činnost Strnadova směřovala k tomu, aby zpracovával »didaktickou minulost, úrodu netříděnou a práci nezhodnocenou — neúčinnou na pohled«, a touto svou vlastní devízou se řídí již přes padesát let. Svou školskou práci vykonával po desetiletí — opět podle vlastních slov »nenáročnou a nelákavou oddání se nepřebírané, školou povinné malé chásce« — na venkovské škole. Po městě netoužil. Činnost v akademickém ústavě byla nutně spojena s pobytem ve městě, ale své výzkumy konal ve venkovské škole, i když pro velkou většinu výzkumníků je to podle Strnadových slov práce »nelákavá«, není jim prací »nenáročnou«, a vskutku klade na výzkumníky nemalé nároky. I za svého po-